

De heer Algra citeert dan het bijschrift des Christelijken Persbureau's. Het luidde als volgt:

Uiteraard is de critiek, die „De Banier“ uitbrengt, voor rekening van dit blad, doch het feit, dat „De Heraut“ in de recensie van Prof. Hepps brochure den toestand zeer ernstig noemen moet, „ernstiger, dan menigeen vermoeden of erkennen wil“ en de samen vating, die de brochure-Hepp van de als afwijkend gekenmerkte gevoelens geeft, trekken, gelijk men verwachten kon, de publieke aandacht.

De heer Algra besluit:

Want dit bijschrift suggereert: De Kersten zegt het misschien wel een beetje cru, maar Prof. H. H. Kuyper is het er in den grond toch wel eenigermate mee eens. In hoeverre die suggestie op feiten berust, kan hier buiten beschouwing blijven. Maar ieder, die „De Banier“ leest, kan geen andere conclusie trekken, dan dat Prof. Hepp omtrent het leerstuk van de onsterfelijkheid der ziel polemiseert met Prof. Schilder. De laatste is dan de man, die deze „ketterijen“ door middel van zijn „berucht“ blad onder de menschen heeft gebracht. Dat is er vierkant naast. De tweede brochure-Hepp gaat niet tegen Prof. Schilder. Natuurlijk weet de Kersten dat niet. Maar de Van der Vaart Smit had dergelijken onzin uit „De Banier“ niet mogen doorzenden, in elk geval niet met een onderschrift, dat niets recht zet, maar alleen probeert, het gedaan uit „De Banier“ door de autoriteit van Prof. H. H. Kuyper nog wat meer gewicht te geven.

Dit Persbureau mag zich wel eens herzien¹⁾. En Dr W. A. v. Es ook. En „De Heraut“ eveneens. Dit blad noemt den heer Janse. Maar de namen van de twee hoogleraren der V.U. worden verzwegen. Hoe lang zal deze voorlichtingsdienst nog duren kunnen?

De oorlog aan de V.U.

De heer H. Algra vervolgt in hetzelfde blad:

De V.U.

Neen, het gaat niet tegen Prof. Schilder in de tweede brochure van Prof. Hepp.

Het gaat, (dat weten ook zij, die geen theologen van professie zijn, heel goed), tegen Prof. Vollenhoven.

Over de kwestie zelf hopen wij nog wel het een en ander te schrijven. In „De Reformatie“ heeft de Spier van 's-Gravendeel er een uiteenzetting van gegeven. Zeer verstaanbaar, ook voor niet-theologen van professie. Daarom geloof ik, dat de Spier niet maar zulk een theoloog van professie is zonder méér. Maar een theoloog-van-professie, die de „leeringen“ van Prof. Vollenhoven heeft gesnapt. Wie het zó kan uitleggen, heeft het zelf ook begrepen. Er zijn ook wel theologen-van-professie, die het niet hebben begrepen, door tijdsgebrek, of onvermogen, of kwaadwilligheid.

Enfin, op de kwestie zelf hopen we nog terug te komen. Maar ons interesseert ook de vraag van de positie van de V.U.

Onze Universiteit is bedoeld als Gereformeerde Universiteit. En Dr Kuyper heeft bij de opening de bede uitgesproken, dat God zelf deze stichting zou afbreken, als zij ooit de belijdenis ontrouw zou worden. Dat is goed en fier en trouw.

Vroom egoïsme zou stamelen: Ik hoop, dat de Heere mij eerst maar wegneemt... Maar zulke stamelingen zijn bijna nooit voor de volle 100 % gemeend, en dat is maar gelukkig ook. In den regel is het maar een rethorische vorm.

Maar dat andere, van den ouden Kuyper, dat is gezond en reëel. De V.U. heeft alleen bestaansrecht, als zij Gereformeerd blijft.

Nu beschuldigt de eene hoogleraar van de V.U. den ander van ernstige afwijkingen. En een derde haast zich te verklaren, dat het ernstiger is, dan menigeen vermoeden of erkennen wil.

Daarom wordt het nu tijd, dat curatoren spreken.

Als wij Prof. Hepp en Prof. Kuyper geloofden, dan zouden wij voor de V.U. geen offers meer brengen. Wij doen het tóch. Omdat wij in ons hart niet overtuigd zijn, dat het verval zoo ernstig is. Maar de curatoren weten, hoe de zaak er voor staat.

En zij hebben niet meer het recht te zwijgen.

Want zij hebben ook toe te zien op „de leer“.

Zij weten, wat Prof. Vollenhoven leert.

Zij hebben daarover hun meening gevormd.

Dat zij nu spreken!

Misschien kunnen zij mededeelen: de dwaling is ernstig, maar de zaak is in behandeling. Het Gereformeerde volk kan op ons rekenen. Wij zullen waken voor het erfdeel der vaderen.

Misschien ook kunnen zij zeggen: Wij volgen met belangstelling de pogingen van Prof. Vollenhoven en zien er een eerlijke, nog onvoltooide poging in, om de Gereformeerde belijdenis uit te bouwen. Er is in zijn werk niets verontrustends...

In elk geval, als zij blijven zwijgen, is er maar tweemaal conclusie mogelijk.

Of de curatoren verzaken hun plicht, en laten aan de V.U. dingen groeien, ernstiger dan menigeen vermoeden of erkennen wil, of de heeren Hepp en Kuyper hebben zich schuldig gemaakt aan lichtvaardige beschuldigingen.

Uit dat dilemma behoort het Gereformeerde volk, dat jaarlijks zijn duizenden offert voor de V.U., te worden verlost.

En daarom wordt het tijd, dat de verantwoordelijke instanties de onzekerheid wegnemen.

Wij moeten weten, waar we aan toe zijn.

Juist.

Beter dan het achter een persbureau en achter de Kersten aan komen dragen met nonsens van onwetenden, is het, als de curator der V.U., Dr W. A. v. Es

1) Dit Bureau verzocht me, mijn opmerking van verleden week terug te nemen. Ik doe het niet. Want ze is waar. Nóg wordt in latere persberichten mij in den mond gelegd, wat ik niet zeide.

dezen raad van zijn stadgenoot opvolgt. Niet door een inquisitie in Amsterdam te openen, doch door zijn lezers te zeggen, waar het over gaat, als hij tenminste hun wat zeggen wil.

Wij zeggen dat gerust. Dit alles heb ik zien aankomen ter Synode. Ik heb getracht, den oorlog te bezweren. Dr v. Es deed aanvankelijk mee. Later deed hij weer niet mee.

Zij, die dezen oorlog van de V.U. tegen de V.U. niet hebben willen verhinderen, moeten nu maar ronduit spreken. En beter, dan de kerken op kosten jagen voor een nieuwe synode, beter ook dan een commissie van onderzoek, die nog eigenlijk beginnen moet, nu alweer overbodig te verklaren door een zucht naar een nieuwe synode, is het, publiek te vragen:

a. waar blijven de Curatoren van de Vrije Universiteit, als inderdaad (wat ik ontken) Prof. Hepp zijn collega's terecht beschuldigt?

b. waar blijven de verband-deputaten? Prof. Vollenhoven geeft college aan alle dominees, die van de V.U. komen (precies als Prof. Dr R. H. Woltjer en Prof. Sizoo). In 't eerste studiejaar. Waar blijven zij? Als n.l. (wat ik ontken) Prof. Hepps klachten juist zijn?

Ik zeg dit vrijmoedig. Want ik heb den oorlog willen voorkomen; en ik acht Prof. Hepps klachten onbillijk. Ik stook dus geen vuurtje aan. Maar ik weiger, door tendentieuze berichtgeving den waln van Amsterdam naar Kampen te laten blazen.

Het is wel wonderlijk.

Eerst zijn de kerken verrast op de bekende manier, door de onverwachte voorstellen ter Synode, niet zonder ruggespraak met Prof. Hepp, niet zonder een polemische speech van Prof. Kuyper.

En, nu wijst men van dezelfde zijde naar een nieuwe synode?

En dat alles, omdat men aan de V.U. zijn eigen kwesties niet behandelt, in onderlinge samenspreking. Ondanks alle sympathie-betuigingen aan Den Haag-West!

De leiding zoek, schreef ik verleden jaar.

Ik herhaal het.

De aanklacht op tijd?

De S. J. Popma schrijft in „Amersfoortsche Kerkbode“:

A. Komt deze brochure op tijd? M.i. niet.

Als aanklacht komt deze brochure te vroeg. Een uitgewerkte leer aangaande den mensch is in den Kring van de wijsbegeerte der wetsidee nog niet gegeven. Met geheel den gedachtenkring van deze wijsbegeerte hangt 't samen, dat de kwestie van de onsterfelijkheid en wat er betrekking op heeft, systematisch besproken wordt in de anthropologie.

Prof. Dooyeweerd heeft het verschijnen van een studie over „plaats van den mensch in de kosmos“ aangekondigd. Dat zal dan de eerste wetenschappelijke studie zijn over dit onderwerp, uitgaande van de wijsbegeerte der wetsidee.

Wel is in 1934 de brochure verschenen van den heer A. Janse: „De mensch als levende ziel“. Hoewel ik allerminst het oordeel van Prof. Hepp over de wetenschappelijke kwaliteiten van den heer Janse onderschrijf, ga ik op sommige punten mee met zijn kritiek op deze brochure, maar zeker niet is er 't recht op grond van een niet-wetenschappelijk bedoeld vlugschrift, waarin uiteraard niet voldoende gemotiveerd kan worden, heel een richting openlijk te beschuldigen van afwijken van de belijdenis. Te meer daar binnenkort van den heer Janse een boek zal uitkomen, dat zijn standpunt nader omschrijven gaat. Ook dit is openlijk aangekondigd.

Prof. Hepp heeft indertijd den 2en druk bewerkt van Bavincks: „Beginnelen der psychologie“. Daarin hooren we nu en dan terloops de eigen meeningen van den bewerkster in afwijking van die van den oorspronkelijken auteur. Gesteld nu eens, dat iemand daarin afwijkingen ontdekte van de belijdenis. Zou 't dan juist zijn op grond van die terloopsche uitingen hem aan te klagen of was 't niet beter de verschijning af te wachten van zijn aangekondigd boek: „Dogmatische psychologie“? Dit klemte te meer, omdat tot nu toe telkens elke nadere uitwerking van grond-ideeën der wijsbegeerte der wetsidee aanzienlijke verheldering en wegnemen van bezwaren bracht.

B. Men kan echter opmerken: zoo lang behoeven we niet te wachten. De grondbeginselen zijn bekend, de problemen zijn scherp gesteld, er zijn uitspraken genoeg voorhanden over wat ziel en wat onsterfelijkheid beteekent volgens hen; uit dit alles is wel een scherp beeld te vormen van wat „de afwijkenden“ bedoelen. Dat is zeker mogelijk. Dat kan in een debat zelfs noodig zijn. Als men er dan maar bij zegt: uit het niet volledige materiaal vorm ik me deze voorstelling. Zoo deed 't Prof. Stoker in 1933 naar aanleiding van wat toen gepubliceerd was.

Vanuit die hoofdbeginselen en met behulp van de voorloopige meeningen construeert hij dan het zielsbegrip, dat naar zijn meening consequent thuishoort in het stelsel van genoemde hoogleraren. En aan 't slot zegt hij: „nou weet ik nie, of ek V. reg laat wedervaar, met hier die skets van wat siel sou wees kan in sy wijsbegeerte nie, en daarom moet ons ook nie te veel waarde aan hierdie skets heg nie. Ek het op hierdie kwessie ingegaan, aan die eenkant omdat die leser en elke Kalvinis die zielsvraagstuk besonder hoog stel, en onbevredig sal wees met 'n wijsbegeerte, waarvan nie ingesien word, hoe die siel daarin 'n plek kan krij nie, — en verder om V. reg te laat wedervaar deur aan te wijs, dat hij met die probleem bezig is, en ook 'n plek vin die siel het, maar veral om hierbij aan te knoop met krities opmerkinge“.

Had Prof. Hepp op de manier van Prof. Stoker gehandeld en meegedeeld hoe hij uit de verspreide uitalingen en de hoofdbeginselen zich een voorstelling had gevormd van een zielsbegrip, waartoe de wijsbegeerte der wetsidee z.i. noodwendig komen moet, wanneer ze consequent wil zijn, om daarop dan critiek te leveren, hij had een belangrijke bijdrage kunnen

geven tot het debat, waarvoor ieder hem dankbaar zou geweest zijn.

Nu hebben we een overhaaste beschuldiging gekregen, niet gericht tegen de objectieve voorstelling van zaken bij de „afwijkenden“, maar tegen 't beeld, dat Prof. H. zich construeerde. Daarom vragen we nu telkens: ligt 't aan de beschuldigden of aan de haast van den beschuldiger, dat we telkens in de brochure hooren van „onlogische redeneeringen“, „inconsequenties“ e.d.? De nuchtere lezer blijft in 't onzekere.

C. Een nieuw bezwaar doet zich voor en te sterker gevoelen, nu Prof. Hepp met de beschuldiging komt van afwijken van de belijdenis.

Uit de losse citaten, die Prof. Hepp geeft, krijgt de lezer geen inzicht in wat de wijsbegeerte der wetsidee wil. De citaten zijn wel juist. 'k Wil den auteur er ook geen verwijt van maken, dat hij den ernstigen lezer zet voor de tijdroovende taak zelf de citaten ter controle op te sporen en 't verband na te lezen, waarin ze voorkomen. Tenslotte zijn we ook niet voor ons gemak op de wereld.

Maar wel moet vastgehouden, dat de eigenlijke betekenis van ieder citaat pas duidelijk is in verband met 't systematisch geheel van de wijsbegeerte der wetsidee.

Iemand, die de hoofdlijnen van deze wijsbegeerte niet kent, kan eenvoudig de strekking, de bedoeling, de portee van de citaten niet verstaan.

De niet nader ingelichte lezer moet zich wel afvragen: hoe komen de beschuldigden toch aan hun ideeën. Terwijl Prof. Hepp, door een schets te geven van de hoofdlijnen dezer wijsbegeerte, vrij gemakkelijk de plaats van de citaten had kunnen aanwijzen in het geheel. De indruk alsof de beschuldigden met invallende gedachten of fantasieën werken, was dan niet gewekt.

Na lezing van de brochure weet de lezer niet, welk bezwaar Prof. Dooyeweerd en Vollenhoven hebben tegen 't gangbare substantiebegrip; hij weet niet, dat slechts 't begrip van substantie, waarbij een schepel als „dragende grond“ fungeert, wordt verworpen; hij weet niet welke verschillende beteekenissen gehecht worden aan 't woord „ziel“, hij weet niet, wat de psychische wetskring is, die niet met de „ziel“ mag vereenzelvigd worden, hij weet evenmin welke plaats het „hart“ des menschen inneemt als „boventijdelijken wortel van het bestaan“.

En dat alles is noodig te weten, om de strekking van de citaten te kunnen verstaan. Dit alles en nog meer.

D. Met deze wijze van behandeling is bovendien de confrontatie aan de belijdenisschriften voor den lezer onmogelijk geworden. Hier geeft Prof. Hepp belangrijk materiaal. Hij verzamelt de gegevens over de genoemde onderwerpen, die in de belijdenisschriften genoemd zijn. Hij geeft inzicht in wat z.i. de bedoeling der belijdenisuitspraken is. Maar het onder C. genoemde maakt controle voor den niet nader ingelichten lezer onmogelijk, terwijl ook voor den meer deskundige 't onder A. genoemde een beletsel is, om nu al tot definitieve confrontatie over te gaan.

Is de meening der bestredenen zuiver weergegeven?

Dr K. J. Popma (Apeldoorn) schrijft in „Amersfoortsche Kerkbode“:

Een debat moet beginnen met duidelijk en helder het standpunt, dat men wil bestrijden, weer te geven. Daartoe nu is vóór alles noodzakelijk, dat men de gemaakte onderscheidingen volledig vermeldt. Wil men terstond daarna opmerken, dat genoemde onderscheidingen niet ter zake dienen, best, maar het is ten eenenmale ongeoorloofd de gemaakte onderscheidingen te negeren.

Tot mijn leedwezen moet ik nu constateeren, dat Prof. Hepp met dezen eersten regel voor gezond debatteren geenerlei rekening heeft gehouden. Is dit feit op zich zelf reeds niet onbedenklijk, erger is nog, dat Prof. Hepp ook in zijn eigen betoog maar rustig gedaan heeft, alsof genoemde onderscheidingen niet bestonden. Dit nu is wel heel erg, want op deze manier kan men iemand alles in den mond leggen, wat men maar verkiest.

Deze „methode“ past Prof. Hepp allereerst toe t.a.v. den term „ziel“. Wanneer de wijsbegeerte der wetsidee van „ziel“ spreekt, gebruikt ze tal van onderscheidingen: heeft ze het over „levende ziel“, dan verstaat ze daaronder den geheelen mensch midden in de practijk van zijn bestaan; verder onderscheidt ze hart (of ziel in engeren zin) en leven; en in dat leven nog weer verschillende functies of levensuitingen, van welke dan het psychische of het gevoel er weer één is.

Dit drietal onderscheidingen is zóó verhelderend, en in zóó breeden kring bekend, dat het in hooge mate bevreemdend mag heeten, dat Prof. Hepp ze negeert, door ze nóch te vermelden, nóch zelf in acht te nemen. De schep onder het schakbord! Het resultaat kan men wel raden: iets, dat de heeren Vollenhoven en Dooyeweerd zeggen over den mensch als levende ziel of over een groep der ons bekende functies, wordt bij Prof. H. tot een stelling over het hart en omgekeerd! Zoo worden aan de wijsbegeerte der wetsidee een aantal dwaasheden in den mond gelegd, die geen harer verdedigers ooit heeft gezegd.

Dat bezwaar drukt op heel de brochure 'n eigenaardig cachet, te meer daar het zich overal doet gevoelen. In de eerste plaats in de paragraaf over het voortbestaan der ziel. Want wanneer men zegt, dat de mensch als levende ziel niet voortbestaat, wil dit alleen zeggen, dat zijn voortbestaan na den dood een heel ander is dan aan deze zijde van het graf. Dat echter de ziel in den zin van „hart“ zou ophouden te bestaan, is nooit door iemand in dezen kring beweerd. Toch wekt het alarmeerd hoofdje: „Het voortbestaan der ziel uitdrukkelijk geloofend“ dien indruk.

Iets dergelijks treft men aan bij de bespreking van de onsterfelijkheid: de bedoelde auteurs achten het van belang „voortbestaan“ en „onsterfelijkheid“ te onderscheiden; en daarvoor hebben ze alleszins achtenswaardige motieven. Ze vonden deze onderscheiding

n.l. bij het
dat de voor
vigen voort
zenuwen. E
de ondersch
bestaan ook
De door Pro
over de zo
Schrift ald
het lichaam
engaan, en
verenigd,
gen als bij
entegen is
den dood:
Zijn kinder
ook van de
maar het
hun ziel
mand die
nog te do
misschien
den weerge
nieuwen ve
Dezelfde
aanzien van
wanneer di
onsterfelijk
klaren, da
lichaam, u
geldt: niet
men wel h
lijkheid.

Tenslotte
zuimt Pro
bestredene
hier willen
uiteenzette
geerte der
stantie“:
blij God
willen spre
is er gear
ook Prof.
Maar hij
en wil die
Best! Ma
degenen, d
gebruik he
weerd hee
tegen den
pogen bin
die alleen

In verbe
conclusie
langstellin
een stapje
En dat

Prof. Hepp
bespreken. I

Prof. He
beschrijv
matie in o
Hij verde
theologen
citaten st
controle o
Ik eerli
leerde als
in dezen
blike ges
en op dez
goede gew
citaten te
ontzettend
nu onb
tegen bep
maar her
waar het
ieder wel
Hepp ges
men niet
soonlijk
stander a
menteerin
zijn tegem
meeren.

Daarbij
bedoelde
ven. De
jongste n
gedeeld, e
de hoogle
oog heeft

Nu zegt
stem m
maar ik
paniekje
ge beelde
in nood“
dan wekt
ze k e r h
Prof. He
équipage
gewoonlij
dezen gu
evenwicht
seinen ui
blijven v
veeleer e
op zoo ru
De passie
Kersten z
Volgens
beschouw
Vrije Un
chures, e
komt op
gedrang